

Сучасні напрямки розвитку та реформування місцевого самоврядування в Україні

*Кладько Н., студентка групи Ю-13
Науковий керівник – Ільченко О.В., викладач
кафедри права СумДУ*

В умовах становлення та розвитку сучасної державності України, формування місцевого самоврядування виявилось одним із найбільш складних та суперечливих завдань. Адже на шляху демократичних процесів постав цілий комплекс політичних, економічних, соціальних, кадрових та психологічних перепон. Реальна дієздатна муніципальна влада передбачає не лише конституційно-правове визнання прав територіальних громад, декларування самостійності місцевого самоврядування у вирішенні питань місцевого значення, не лише закріплення правових, організаційних, економічних, кадрових умов для реалізації завдань, порядку формування, структури, організації роботи органів місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування, як принципово нова система організації публічної влади на місцях, є одним із атрибутів сучасного конституціоналізму та соціально-правової демократичної державності. Аналіз пріоритетних напрямків розвитку та реформування місцевого самоврядування в Україні є необхідною умовою для їх реалізації на практиці.

Місцеве самоврядування в Україні виступає в якості основоположної засади конституційного ладу, тобто в ролі одного з визначальних принципів організації та здійснення влади в суспільстві й державі, воно полягає у встановленні децентралізованої системи управління, фінансово і організаційно відокремленої від держави органів [6, с.533].

Конституція України у ст. 140 дає таке визначення місцевого самоврядування: це право територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції й законів України [1, ст.140].

На думку багатьох вітчизняних науковців, таких як О. Батанов, О. Кравчук, Я. Журавель, М. Баймуратов, В. Кравченко, П. Любченко, В. Кампю та ін., система місцевого самоврядування у сучасній Україні потребує свого подальшого реформування. Насамперед це виражається в необхідності усебічного наукового осмислення перспективного розвитку муніципальної демократії у контексті конституційної, адміністративно-територіальної та інших реформ, які декларуються та ініціюються протягом останніх років.

На думку П. Любченка, практика діяльності органів місцевого самоврядування свідчить, що сучасне законодавство про муніципальну службу не повною мірою задовольняє зростаючі потреби забезпечення реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина, ефективного виконання завдань та функцій місцевого самоврядування, не відповідає рівню зрілості громадянського суспільства, а тому стримує його розвиток [3, с. 59].

Важливим питанням, яке потребує свого подальшого, врегулювання є відносини місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Варто зазначити, що повноваження місцевих державних адміністрацій не можуть бути делеговані органам місцевого самоврядування, тому бажано на конституційному рівні визначити засади функціонування місцевих органів виконавчої влади та принципи їх взаємовідносин із суб'єктами місцевого самоврядування. Так, правильний розподіл повноважень між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, закріплений законодавчо та взаємодія цих органів будуть створювати умови для підвищення рівня життя жителів територіальних громад.

Багато науковців, як вже зазначалося, займаються дослідженнями галузі місцевого самоврядування і пропонують власні пропозиції щодо вдосконалення відносин в цій сфері. Наприклад, на думку Т. Шахматової, важливим нововведенням в процесі реформування місцевих органів влади є застосування принципів субсидіарності та пропорційності. Адже саме ці принципи визнаються європейською спільнотою як основні принципи розбудови демократичної держави [5, с. 126].

Т. Шахматова проаналізувавши деякі формулювання принципу субсидіарності у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, дійшла до висновку, що субдіарність є

принципом, який регулює співвідношення компетенції державних органів та органів місцевого самоврядування з предметів та питань, які перебувають у їх спільному віданні та вирішуються на місцевому рівні, з тим, щоб забезпечити надання повноважень з їх виконання тим органам влади, які найбільш наближені до громадян і здатні при цьому якісно та ефективно здійснювати зазначені повноваження в інтересах місцевого населення [5, с. 127].

Щодо принципу пропорційності, то він значно менше досліджується у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених, і є значно менше знайомим українській правовій науці. В. Лукашевич зазначає, що принцип пропорційності потребує, щоб юридично значущі дії та акти суб'єктів права найбільшою мірою відповідали фактичним обставинам. Це означає, по-перше, відповідність актів за своїми цілями і природою тій сфері, де здійснюється правове регулювання. По-друге, правові акти мають прийматися лише у разі, якщо це необхідно для досягнення поставлених цілей. По-третє, дії, що передбачені тим чи іншим правовим актом, мають бути спрямовані на досягнення цілі, запобігаючи при цьому надмірному регулюванню [6, с. 560].

Переходячи до органів самоорганізації населення, треба зазначити, що свого подальшого реформування потребує і Закон України “Про органи самоорганізації населення”. Тим паче вже зроблено проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про органи самоорганізації населення” [4]. Ініціатором даного законопроекту стала Всеукраїнська Асоціація сприяння самоорганізації населення.

Законопроект має багато цікавих положень: наприклад запровадження інституту старост у селах та селищах, які не є адміністративними центрами відповідних сільських, селищних територіальних громад; закріплення неприбуткового статусу органів самоорганізації населення; введення чотирьох управлінських рівнів органів самоорганізації населення: 1- будинкові комітети; 2 – вуличні, квартальні комітети; 3 – комітети мікрорайонів та комітети житлових комплексів; 4 – сільські, селищні, районні в містах комітети та ін. [4].

Необхідно, щоб реформування місцевого самоврядування проходило поетапно, і тому на першому етапі є наступні пропозиції щодо вдосконалення місцевого самоврядування:

- законодавче закріплення можливості районних та обласних рад створювати свої власні виконавчі органи;
- поетапне введення принципів субсидіарності та пропорційності в українське законодавство;
- законодавче розмежування повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади;
- законодавче закріплення можливості самостійного визначення структурного апарату органів місцевого самоврядування в їх регламентах;
- прийняття змін до Закону України “Про органи самоорганізації населення”.

Аналіз законопроектів, різних думок науковців, дає змогу зрозуміти, що на шляху становлення й розвитку наша держава потребує опрацювання власної концепції місцевого самоврядування, його інститутів, механізмів здійснення влади й розвитку демократії. Тому проблема місцевого самоврядування в Україні, його системи потребує свого поетапного вирішення. На жаль, різноманітність поглядів, ідей, законопроектів, не вирішують існуючих проблем, а інколи – породжують нові.

Тому можна зробити висновок, що імплементації нових норм в інституті місцевого самоврядування повинно передувати широке обговорення вченими, науковцями, представниками владних структур, громадськістю провідних ідей реформування місцевого самоврядування та визначення спільної ідеї щодо вдосконалення інституту безпосередньої та представницької демократії.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.// ВВР України. – 1996.- №30.
2. Батанов О. Концептуальні аспекти реформи конституційної моделі місцевого самоврядування в Україні/ О. Батанов // Право України. – 2009.- №12.-С.117-125.

3. Любченко П. Місцеве самоврядування в Україні: концептуальні підходи реформування / П. Любченко // Право України. – 2009.- №5.-С.55-61.
4. Проект закону про внесення змін до Закону України “ Про органи самоорганізації населення ” від 21 лютого 2009 р. № 2108 [Електронний ресурс].– Режим доступу http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=31795
5. Шахматова Т. Застосування принципів субсідіарності та пропорційності у процесі реформування місцевих органів влади в Україні / Т. Шахматова // Право України.- 2009.-№ 10.- С. 125-132.
6. Ярмаш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підручник/ О.Н. Ярмаш, В.О. Серьогін.- Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002.-653 с.